

ODNOS FRANKAPANA I HABSBUROVACA KRAJEM 15. I POČETKOM 16. STOLJEĆA

Josip Imbrišak
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
josip.imbrisak@gmail.com
Stručni rad
Primljeno: 20. 11. 2021.
Prihvaćeno: 8. 12. 2021.

Hrvatska velikaška obitelj Frankapana našla se početkom 16. stoljeća suočena, kao i cijelo Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo, sa sve intenzivnijim osmanlijskim provalama. U nastojanju da zaštite svoje posjede, Frankapani nisu mogli računati na pomoć ugarsko-hrvatskih kraljeva, čija je vlast sve više slabila, već su se morali pouzdati u vlastite snage i pomoć koju mogu pronaći u stranih vladara. Bernardin i Krsto Frankapan ostvarili su početkom 16. stoljeća intenzivne veze s Habsburgovcima, u kojima su vidjeli pomoć u obrani od Osmanlija. Frankapanско-habsburški će odnosi imati vrlo važnu ulogu u kasnijim političkim prilikama sredinom 20-ih godina 16. stoljeća.

Ključne riječi: Bernardin Frankapan, Krsto Frankapan, Habsburgovci, ozaljska loza Frankapana

Uvod

Sredinom 15. stoljeća obitelj Frankapana podijelila se na nekoliko grana. Iz ozaljske su loze potekli Bernardin i Krsto Frankapan, otac i sin, koji su kao najmoćniji hrvatski velikaši na prijelazu 15. u 16. stoljeće značajno obilježili to razdoblje hrvatske povijesti. Njihova je politika obilježena nastojanjem da vrate izgubljene posjede i održe postojeće uslijed sve češćih osmanskih provala. Taktika kojom su se koristili bilo je pristajanje uz onu stranu koja je u pojedinom trenutku bila najjača na hrvatskom povijesnom prostoru, što je rezultiralo turbulentnim odnosima s ugarsko-hrvatskim kraljevima i približavanjem stranim vladarskim kućama, prvenstveno Habsburgovcima. Veze Frankapana s habsburškim vladarima u prvim desetljećima 16. stoljeća imat će značajnu ulogu za kasnija razdoblja hrvatske ranonovovjekovne povijesti.

Ovaj rad nastoji ukratko prikazati frankapanско-habsburške odnose za Bernardina i Krste Frankapana i posljedice tog odnosa za Hr-

vatsko-Slavonsko Kraljevstvo. Sadržajno je rad organiziran tako da najprije ukaže na razloge zašto su se Frankapani krajem 15. i početkom 16. stoljeća sve više okretali Habsburgovcima, potom slijedi prikaz odnosa dviju kuća do izbora Habsburgovaca na ugarsko-hrvatsko prijestolje dok se na kraju prikazuje frankapansko-habsburško neprijateljstvo tijekom građanskog rata u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu.

Iako postoji mnogo literature o rodu Frankapana, veći dio te literature otpada na odnose Frankapana s kraljem Matijom Korvinom i na sudjelovanje u velikaškoj pobuni sredinom 17. stoljeća. Literatura koja obrađuje problematiku frankapansko-habsburških odnosa krajem 15. i na početku 16. stoljeća nije toliko opširna, ali su postavljeni temelji za daljnja istraživanja, u čemu najznačajnije mjesto pripada istraživanjima Milana Kruheka o Bernardinu i Krsti Frankapanu, izloženim u monografiji *Knezovi Modruški Bernardin i Krsto Frankopan – mačem i govorom za Hrvatsku* (Modruš: Katedra Čakavskog sabora Modruše, 2016).

Povjerenje u Habsburgovce

Glavni cilj Frankapana od druge polovice 15. stoljeća bilo je očuvanje obiteljskih posjeda spram sve ozbiljnijih osmanskih prodora i zamršene političke situacije u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu. Frankapani su u takvim okolnostima bili primorani ne samo na suradnju s ugarsko-hrvatskim kraljevima nego i na traženje pomoći izvana. Dinastija Habsburg bila je i više nego očigledan izbor za mjesto na kojem su mogli tražiti i dobiti potrebnu pomoć.

Razlozi okretanja Habsburgovcima

Glavni razlozi okretanja Habsburgovcima bili su problemi koji su prijeli frankapanskim posjedima izvana – osmanske provale, a dijelom i mletačka posezanja, i iznutra – jačanje kraljevske vlasti za Matije Korvina i, kasnije, nepostojanje djelotvorne obrane Kraljevstva, a time i frankapanskih posjeda.

Povremene osmanske provale na hrvatski teritorij postale su u drugoj polovici 15. stoljeća sve učestalije. Posjedi svih hrvatskih plemića postaju poprištima čestih sukoba, pljačke i odvođenja stanovništva u roblje. To je teško pogađalo Frankapane, čiji su se posjedi prostirali na širokom području od Trsata, preko Like pa sve do Ozlja, a pritom od 1449. godine nisu više bili u vlasništvu jedne, već osam frankapanskih

obiteljskih grana, što je dodatno otežavalo obranu.¹ Unutar same obitelji često je dolazilo do sukoba i trzavica zbog nezadovoljstva podjelom imetka. Druga je prijatna frankapanskim posjedima dolazila od Mletačke Republike, kojoj je bilo u interesu zaposjesti kvarnerske posjede, posebno otok Krk, što joj je 1480. godine i uspjelo uslijed političkih trzavica u Kraljevstvu. Centralizacija vlasti Matije Korvina bila je posebno uperena protiv velikaša, pa tako i Frankapana, kojima je kralj naročito zamjerao bliske veze s Mlečanima i njegovim protivnikom u borbi za prijestolje, njemačkim carem Fridrikom III. Kraljevska je vojska 1469. godine zauzela Senj radi osnaživanja protusomanskog sustava obrane, a kralj je Frankapanima uskoro oduzeo i Vinodol. Povratak ovih posjeda postao je glavni motiv frankapanske politike sve do gašenja ozaljske loze sredinom 16. stoljeća, a posebno će biti snažan za Bernardina i Krste Frankapana. Odnos Frankapana i kralja uskoro je popravljen višestrukim ženidbenim vezama, ali su međusobni odnosi uvijek bili na granici pucanja, što se vidjelo u ponovnom sukobu kralja s Fridrikom III. 80-ih godina 15. stoljeća. Smrt Matije Korvina donijela je kraj vladarskog pritiska na velikaše, ali Frankapanima nije vratila izgubljene posjede.² Poraz na Krbavskom polju pokazao je plemstvu, naročito Frankapanima kao tada najjačim velikašima u Hrvatskoj, nužnost financijske i vojne pomoći izvana pošto ona nije dostatno dolazila od Jagelovića.

Svi navedeni izazovi s kojima se frankapanski rod susretao da bi očuvao stečenu baštinu i privilegije nagnao ih je na traženje jakog saveznika među stranim vladarima, a najvažniji saveznik Frankapana početkom 16. stoljeća postat će Habsburgovci.

Prvi kontakti

Do prvih kontakata s Habsburgovcima došlo je uslijed borbi za ugarsko-hrvatsko prijestolje između pristaša malodobnog Matije Korvina i Fridrika III., kojeg su podržavali i Frankapani.

Osmanske su provale 60-ih godina 15. stoljeća po prvi put ozbiljnije ugrozile frankapanske posjede. Stjepan II. Frankapan, otac Bernardina i djed Krste Frankapana, već nakon pada Bosne odlazi po kraljevoj naredbi na diplomatsku misiju u Veneciju i Rim kako bi ishodio pomoć za obranu, a privatno je pomoć pokušao pronaći i na dvoru ferrarskog

1 Kruhek, *Knezovi Modruški Bernardin i Krsto Frankopan – mačem i govorom za Hrvatsku*, 19 (dalje: *Knezovi Modruški*).

2 Budak, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku, 14-16* (dalje: *Hrvatska i Slavonija*).

i modenskog markgrofa.³ Očekivanu pomoć nije dobio, a frankopanski su posjedi trpjeli sve veće štete osmanskim upadima i pljačkama, koji su 1468. godine došli i do Modruša, jednog od frankapanskih najvažnijih posjeda po kojemu su se od Stjepana II. potomci njegove loze nazivali i *Modruški*. Stoga je Stjepan II. odlučio pomoć potražiti kod Habsburgovaca, tj. kod njemačkog cara Fridrika III., na čiji je dvor u Grazu 1469. poslao svoga sina Bernardina, tada mladića od 16 godina, kao zalog za traženu pomoć. Bernardin Frankapan je na carskom dvoru dobio priliku vidjeti tada najvišu europsku politiku i steći, za kasnija razdoblja njegova života, izuzetno važno diplomatsko iskustvo, a zabilježeno je da nekoliko puta prisustvovao carskim audijencijama.⁴

Povezivanje s Habsburgovcima i lobiranje za pomoć na duždevu dvoru, doveli su Frankapane u kraljevu nemilost. U novom sukobu Matije Korvina i Fridrika III., početkom 80-ih godina, Frankapani su zbog ženidbnih veza morali biti na kraljevoj strani. Preuzevši kormilo obitelji, Bernardin Frankapan posvetio se jačanju veza s kraljem, ali je nastavio i obiteljsku tradiciju mogućeg oslanjanja na Mlečane i Habsburgovce u slučaju promjena političkih okolnosti u Kraljevstvu. Promjene su nastupile vrlo brzo smrću Matije Korvina pa su Frankapani nakratko obnovili veze s Habsburgovcima, koji su pretendirali na ugarsko-hrvatsku krunu. Frankapansko-habsburške su veze ovog puta bile kratke jer prijestolje u konačnici nije pripalo Habsburgovcima. Budući da je Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo bila izborna monarhija, plemstvo je za novog vladara izabralo Jageloviće, poljsku dinastiju koja je tada vladala i češkim zemljama. Glavni razlog izbora Jagelovića bio je strah plemstva od ponovne uspostave jake kraljevske vlasti kao za Matije Korvina, a veličina države kojom su novoizabrani vladari vladali onemogućavala je centralizaciju. Stanje nakon Krbavske bitke opet je ponukalo Frankapane, na čijim leđima sada počiva velik dio obrane gotovo cijelog Hrvatskog Kraljevstva, da se kod Habsburgovaca žešće zauzimaju za pomoć pri obrani.⁵

Prvi frankapansko-habsburški odnosi u drugoj polovici 15. stoljeća rezultat su uglavnom dinastičkih sukoba ugarsko-hrvatskih kraljeva s njemačkim carevima. Potreba za potporom u suprotstavljanju osmanskim napadima na obiteljske posjede postaje prioritet što vodi sve jačem približavanju Habsburgovcima.

3 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 30-32.

4 Ibid.

5 Budak, *Hrvatska i Slavonija*, 15-16.

Odnos do Mohačke bitke

Frankapansko-habsburški su odnosi u prvoj četvrtini 16. stoljeća doživjeli svoj vrhunac, što se poklapa s razdobljem najveće ugroze frankapanskih posjeda. Vojna služba najistaknutijih pripadnika roda u carskoj vojsci i diplomatska aktivnost Frankapana odrazi su snažnih veza dviju obitelji. Frankapani postupno postaju najveći zagovornici dolaska Habsburgovaca na čelo Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva.

Bernardin Frankopan

Dok je njegov sin Krsto izbivao iz Hrvatske, Bernardin Frankopan morao se u potpunosti posvetiti obrani posjeda, a time ujedno i Hrvatske, u čemu mu na kraju nije preostalo ništa drugo nego pouzdati se u sebe i dijelom u potporu Habsburgovaca.

Početak 20-ih godina 16. stoljeća Bernardin je već bio u poodmakloj dobi i sve manje sposoban za aktivnu vojnu i političku službu, ali činio je sve da obrani obiteljske posjede. Pad Beograda 1521. godine bio je posebno zabrinjavajuć događaj jer je to osvajanje pokazalo ozbiljnost sultanove namjere pokoravanja Kraljevstva, tj. skori veliki napad.⁶ Hrvatsko plemstvo u nastupanju spram Osmanlija nije bilo jedinstveno zbog raznoraznih međusobnih razmirica, koje je s pojedinim plemićima imao i Bernardin pa je, kao daleko najmoćniji velikaš, uglavnom sam istupao u obrani. To ga je nagnalo da pomoć, već tradicionalno, traži od stranih vladara. Posjet Veneciji 1522. godine nije donio očekivan rezultat,⁷ stoga se uputio na sabor njemačkog plemstva u Nürnbergu gdje je pred nadvojvodom Ferdinandom i carem Karlom V. održao jedan od najznamenitijih hrvatskih protuosmanskih govora. Nadao se da bi kod Habsburgovaca, s kojima su Frankapani imali već desetljećima razvijene odnose, mogao naići na razumijevanje i dobiti potrebnu potporu u borbi s Osmanlijama. Svoj je govor pred njemačkim staležima iznio u tri navrata u studenome 1522. godine.⁸ U govoru je istaknuo nužnost obrane hrvatskih zemalja, koje predstavljaju bedem prema Europi, što je iskazano u tvrdnji da je Hrvatska „štit i vrata kršćanstva“. Željeni odgovor cara i nadvojvode, a time i potrebnu pomoć, nije dobio jer su Habsburgovci bili više zaokupljeni jača-

6 Kruhek, „Bernardin Frankopan krčki, senjski i modruški knez – posljednji modruški Europejac hrvatskoga srednjovjekovlja, 1453. – 1529.“, *Modruški zbornik* Vol. 3 No. 3 (2009), 214-216.

7 Ibid.

8 Bernardin Frankopan Modruški, *Govor za Hrvatsku (1522.)*, 90-93.

njem Lutherova nauka, nego sve jačoj osmanskoj prijetnji. Ipak, nadvojvoda je pojačao nazočnost vojnika na granicama Kranjske i u utvrdama koje je uzeo pod zaštitu od hrvatskih plemića.⁹

Zalaganje Bernardina Frankapana kod njemačkog cara i nadvojvode Ferdinanda dovelo je do jačanja prisnijih veza s Habsburgovcima, ali istovremeno pokazalo nespremnost Habsburgovaca da u potpunosti odgovore na njima tada drugorazredne zahtjeve.

Krsto Frankapan

Krsto Frankopan ušao je početkom 16. stoljeća u vojnu službu njemačkog cara Maksimilijana, koja je u mnogočemu odredila njegov kasniji životni put. Odnos s Habsburgovcima kasnije je, kao i u slučaju Krstina oca Bernardina, većim dijelom išao diplomatskim putem.

Rat Mletačke Republike i njemačkog cara pružio je Krsti priliku da se osveti Mlečanima za otuđenje Krka, ali i za mogući povratak otoka pod frankapansku vlast. Kraha ovih nastojanja pokazao se vrlo mogućim prilikom sklapanja primirja Mletačke Republike i cara, ali ono nije potrajalo pa je Krsto nastavio sa svojim angažmanom na bojištu u Furlaniji i Istri. Dokazavši se kao iskusan i vješt ratnik i zapovjednik, Krsto je dobio zapovjedništvo nad carskim snagama za oslobođenje nekih istarskih gradova od mletačke vlasti, što je vrlo uspješno odradio.¹⁰ Ovim je uspjesima Krstin prestiž kod cara sve više rastao pa je 1513. godine, nakon nekoliko uspješnih napada i odbijenih opsada prethodnih godina, Krsto postao vrhovni vojni zapovjednik carske vojske u novom ratu protiv Republike. Krsti je u ratu pomagao otac Bernardin, posebno u prvim godinama, ali je težište Bernardinova djelovanja u tom razdoblju bilo na obrani obiteljskih imanja, posebno u Lici i Pounju.¹¹ U isto su se vrijeme dogodila dva značajna događaja u Krstinu životu koja su dvojako utjecala na odnos s Habsburgovcima. Boraveći često s ljudima carskog dvora, Krsto je upoznao Apoloniju Lang, mladu udovicu i sestru Matije Langa, krškog biskupa i salzburškog nadbiskupa i kardinala, a ujedno i jednog od najbližih i najutjecajnih carevih savjetnika. Krsto i Apolonija vjenčali su se 1513. godine, a ovim je brakom Krsto značajno ojačao svoje veze na Maksimilijanovu dvoru i ušao u krug najprivilegiranijih caru odanih ljudi. Žena mu je u miraz donijela Pazin i Goricu, čime su posjedi Frankopana nakon dugo

9 Ibid.

10 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 110-111.

11 Ibid.

vremena prošireni i učvršćeni.¹² Vojne su zasluge dodatno proširile fran- kapanske posjede nakon što je car Krsti dodijelio još Novigrad i Postojnu u Istri zajedno s pripadajućim posjedima postojnskog vlastelinstva.¹³

Drugi važan događaj bio je boravak u mletačkom zarobljeništvu od 1514. do 1519. godine. Naime, Krsto se nadao da će, kao visoki vojni časnik carske vojske, biti brzo oslobođen carevim posredstvom. Diplomatskim su se putem za Krstu zalagali i njegov otac Bernardin, koji je u jednom trenutku ponudio Veneciji u zamjenu i neke svoje posjede, ugarsko-hrvatski kralj te rođak Matija Lang, ali je car bio najveća nada u oslobođenje. Prilike su se pokazale drukčijima pa se Krstino zatočeništvo protegnulo na pet dugih godina, tijekom kojih je ponajprije shvatio da su Habsburgovcima njihovi interesi daleko ispred svih ostalih stvari. Maksimilijan nije u potpunosti napustio Krstu, za čije se oslobođenje ipak djelomično zalagao diplomatskim putem, a povremeno je Krsti slao pisma potpore i novčanu pomoć, ali vanjskopolitička situacija nije dopuštala popuštanje Veneciji koje je moglo dovesti do Krstina oslobođenja. Kada je konačno došlo do primirja između zaraćenih strana, koje je naglago puštanje zarobljenika na obje strane, Mlečani su svojeg najdra- gocjenijeg zatočenika iz toga isključili.¹⁴ Do boljih prilika došlo je 1519. godine kada Mlečani puštaju Krstu iz Venecije u Milano, gdje boravi kao zatočenik francuskog kralja. Careva skora smrt označila je kraj nade da bi carevim posredovanjem mogao izaći na slobodu, koju je na kraju iz- borio sam bijegom iz Milana.¹⁵ Jedna od prvih stvari koju je napravio na slobodi bila je povezivanje s novim njemačkim carem, Karlom V. koji je Krstu 1521. godine imenovao „kapitanom od Raspa i Krasa“, tj. dodijelio mu zapovjedništvo nad istim teritorijem kojim je zapovijedio i pod pret- hodnim carem. Prilika da u habsburškoj službi ponovno pokaže svu svo- ju ratničku vještinu nije stigla jer je s Venecijom sklopljeno višegodišnje primirje, stoga se Krsto tada okrenuo domaćim, hrvatskim prilikama.¹⁶

Krsto se nije odmah vratio u domovinu, nego je još neko vrijeme pro- veo u carskim političkim krugovima, nadajući se što većem učvršćivanju veza s carem Karlom i nadvojvodom Ferdinandom. U Linzu je prisustvo- vao vjenčanju nadvojvode Ferdinanda i Ane, sestre ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika, a potom se vratio u Hrvatsku gdje su vladale sve teže

12 Ibid., 112-113.

13 Ibid.

14 Kartelo, „Bernardin i Krsto Frankopan“, 30-31.

15 Ibid., 32-35.

16 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 135.

prilike izazvane osmanskim napadima i padom ključnih utvrda na jugu, što je Osmanlijama omogućavalo gotovo nesmetane napade na Hrvatsku, a time i na frankapanske posjede. Prije nego što se vratio, uvidjevši da mu više vojna služba ne koristi onako dobro kao prije, zatražio je otpust iz habsburške vojne službe, što mu je odobreno, ali je uz Habsburgovce ostao vezan posjedima koje je dobio za zasluge u ratu protiv Mlečana.¹⁷ Krsto se zalagao za jačanje protuosmanske obrane koliko je mogao i kod kralja Ludovika, a održao je i znameniti govor pred papom 1523. godine.¹⁸ Do potpunog razočaranja u kraljevu obrambenu politiku došlo je nakon uspješnog probijanja opsade Jajca koju je izveo u lipnju 1525. godine, a nakon koje je, unatoč kraljevoj zahvali, bio javno ponižen jer nije imenovan hrvatsko-slavonskim banom što su hrvatski staleži zahtijevali od kralja. Za Krstu je mnogo veća uvreda bila što je kralj odbio vratiti Senj Frankapanima. Vođena frankapanskim primjerom, većina se hrvatskih plemića u nadi za vojnu i financijsku pomoć počela okretati prema Ferdinandu Habsburškom, koji je već ranije uzeo pod zaštitu neke utvrde koje plemstvo nije moglo braniti.¹⁹ Zajedno s dijelom plemstva, Krsto je u proljeće 1526. godine otišao do nadvojvode u Augsburg staviti se pod njegovu zaštitu. Unatoč tome što je odbio molbu, Ferdinand je imenovao Nikolu Jurišića vrhovnim kapetanom svoje vojske u Hrvatskoj, a Krsto je ponovno ušao u vojnu službu habsburške kuće, u nadi da će tako najviše pripomoći u obrani od Osmanlija.²⁰

U prva su se dva desetljeća 16. stoljeća frankapansko-habsburški odnosi značajno pojačali. Iako su postojala određena neslaganja, Habsburgovci su postali glavna uzdanica Frankapana u nastojanju očuvanja obiteljske moći.

Frankapani protiv Habsburgovaca

Bernardin i Krsto Frankapan postali su vođe hrvatskog plemstva u razdoblju nakon pogibije Ludovika II. Jagelovića, a svojim su utjecajem značajno doprinijeli da Ferdinand Habsburški stekne podršku hrvatskog plemstva. Takve će prilike u drugoj polovici 1526. godine označiti vrhunac prisnih odnosa Frankapana i Habsburgovaca, ali će istovremeno, zbirom okolnosti, doći do njihovog naglog prevrata.

17 Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4., 394-395.

18 Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4., 360-361.

19 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 143-145.

20 Ibid.; Kartelo, „Bernardin i Krsto Frankopan“, 41; Budak, *Hrvatska i Slavonija*, 18.

Pristajanje uz Ivana Zapolju

Mohačka je bitka ostavila Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo bez vladara, a podijeljenost plemstva između nadvojvodinih pristaša i pristaša Ivana Zapolje dodatno je otežavala cijelu situaciju.

Frankapani su od početka čvrsto držali nadvojvodu stranu, i to ne samo ozaljska grana već i drugi rodovi. Ferdinandu je bilo izuzetno važno da Krsto Frankapan, kao najmoćniji hrvatski velikaš, a ujedno i najbolji hrvatski vojskovođa, bude na njegovoj strani. Krsto je zajedno s kapetanom Nikolom Jurišićem i Ivanom Puchlerom, zapovjednikom Mehova, tvorio Ferdinandovo poslanstvo koje je trebalo privoliti hrvatsko plemstvo na izbor Habsburgovaca za kralja.²¹ Krstin je ugled još porastao kada su ga i hrvatski i slavonski plemići proglasili, u rujnu 1526. godine na Saboru u Koprivnici, svojim *glavnim vođom i braniteljem*, čime je postao jedan od središnjih ličnosti Kraljevstva, bez čije potpore nije mogla nijedna od sukobljenih strana. Iako privržen Ferdinandu, a usto i u njegovoj službi, još se nije potpuno opredjelio za nadvojvodu, što se vidi u odbijanju poziva kraljice Ane, Ludovikove udovice i Ferdinandove sestre, da dođe na sastanak u Heinburg. Glavni razlog neodlučnosti bio je taj što Ferdinand nije dao jasnu garanciju glede vraćanja Senja, a Krsto je imajući u vidu svoju snažnu poziciju i moć, koja je potrebna objema stranama, želio iz toga izvući što više.²²

Početkom studenoga 1526. godine sastao se s Ferdinandom u Požunu, koji tada obećaje da će Senj vratiti Frankapanima, a Krsto će postati vrhovnim ugarskim zapovjednikom, no tek kada Ferdinand bude okrunjen krunom sv. Stjepana. Jasne garancije opet nije bilo jer je sukob sa Zapoljom mogao potrajati.²³ Zapolja je imao podršku većine ugarskog i slavonskog plemstva, a ugarski su ga plemići početkom studenoga okrunili krunom sv. Stjepana u Stolnom Biogradu, pa je stekao veliku prednost u odnosu na habsburšku stranu. U takvim se okolnostima Krsto odlučio na promjenu strane te je krajem studenoga 1526. godine, zajedno sa zagrebačkim biskupom Šimunom Erdödyjem, priznao Zapolju za svog kralja.²⁴ Uskraćivanje podrške Ferdinandu bilo je uvjetovano ranijim iskustvom s neispunjenim habsburškim obećanjima, ali najviše činjenicom da je Zapolja ispunio sve zahtjeve u pogledu vraćanja oduzetih frankapanskih

21 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 150.

22 Ibid., 151; Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 5, 74; Ferdo Šišić, „Izbor Ferdinanda I. hrvatskim kraljem“, *Starohrvatska prosvjeta* Vol. 1 No. 1-2 (1927): 22-24 (dalje: „Izbor Ferdinanda I.“).

23 Andreja Kartelo, „Bernardin i Krsto Frankopan“, 44.

24 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 153; Šišić, „Izbor Ferdinanda I.“, 28-30.

posjeda i traženih službi. Krsto je tako postao hrvatsko-slavonski ban i vrhovni ugarski kapetan između Drave i Dunava, a dobio je i novac kako bi opremio vojsku za rat protiv Ferdinanda. Otac Bernardin slijedio je sinov izbor dok su ostale grane obitelji ostale na nadvojvodinoj strani.²⁵

Obiteljski i staleški zahtjevi doveli su Krstu na Zapoljinu stranu, pozicionirajući ga tako u narednom građanskom ratu kao jednog od glavnih habsburških neprijatelja.

Građanski rat

Građanski rat dvojice pretendenta za ugarsko-hrvatsko prijestolje postao je početkom 1527. godine neizbježan, a Krsto Frankapan imao je u njemu vrlo važnu ulogu.

Slavonsko je plemstvo, predvođeno Krstom, na Saboru u Dubravi 6. siječnja 1527. godine pristalo uz Ivana Zapolju dok je hrvatsko plemstvo ranije potvrdilo odluku manjeg dijela ugarskih plemića krajem 1526. godine o izboru Ferdinanda Habsburškog. Zapolja je isprva bio u boljem položaju zbog veće potpore plemstva i priznanja od strane vodećih europskih država, ali to nije iskoristio najbolje. Krstini savjeti da se odmah vojno djeluje dok je protivnik slabiji nisu uzeti u obzir, pa je s vremenom odnos snaga postajao sve ravnopravniji te na kraju prešao u Ferdinandovu korist.²⁶ Neprijateljski odnosi s Habsburgovcima Krsti nisu donijeli očekivani uspjeh jer je, zbog obveza na dodijeljenim mu položajima i okupljanja Zapoljine vojske, bio sve manje u mogućnosti braniti svoje posjede, a u oskudici s novcem bio ih je dijelom primoran i založiti. Iako svjestan da je prelazak na Zapoljinu stranu bio loš taktički potez, Krsto je ostao u Zapoljinoj službi i nastavio pripreme za sukob s Ferdinandovim snagama.²⁷

Do prvih većih sukoba došlo je početkom rujna 1527. godine, kada je dio Ferdinandovih snaga došao do Varaždina. Nakon nekoliko uspjeha u otvorenim okršajima, Krsto je odlučio osvojiti varaždinsku utvrdu, koju su, iako se ostatak grada predao, još držali Ferdinandovi pristaše. U isto je vrijeme Zapolja bio teško pritisnut u Ugarskoj pa je pozvao Krstu da dođe s vojskom, ali Krsto nije želio otići neobavljena posla. Međutim, tijekom priprema za opsadu, pogođen je topovskom kuglom, a umrijet će od posljedica ranjavanja 27. rujna 1527. godi-

25 Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 5, 78.

26 Šišić, „Izbor Ferdinanda I.“, 40-43; Kruhek, *Knezovi Modruški*, 153.

27 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 153-154.

ne.²⁸ Krstina je smrt olakšala Ferdinandovu pobjedu u Slavoniji, dok je ozaljska grana Frankapana dovedena gotovo pred izumiranje. Ostarjelom i onemoćalom Bernardinu Frankapanu nije preostalo ništa drugo nego priznati Ferdinanda za kralja. Nadživjevši sinove, istovremeno je kralju oporučno ostavio na čuvanje sve obiteljske posjede do punoljetnosti unuka Stjepana, što je kralj prihvatio i imenovao Nikolu Jurišića upraviteljem frankapanskih posjeda nakon Bernardinove smrti.²⁹ Ovime su frankapansko-habsburški odnosi ponovno normalizirani, ali nikada više neće imati onu snagu i ulogu kao prije građanskog rata.

Sudjelovanje u građanskom ratu donijelo je Frankapanima naglo slabljenje moći i gubitak mnogih posjeda, što je rezultiralo gubitkom primata među hrvatskim plemstvom u narednim desetljećima.

Zaključak

Frankapansko-habsburški odnosi krajem 15. i početkom 16. stoljeća, posebno izraženi u vojno-političkim pitanjima u prvoj četvrtini 16. stoljeća, nastali su kao rezultat složenih procesa koji su hrvatski povijesni prostor zahvatili u kasnom srednjovjekovlju. U prvom je redu to sve izraženija osmanska prijetnja koja hrvatskom plemstvu, posebno magnatima poput Frankapana, ugrožava posjede i samim time njihovu egzistenciju te jačanje kraljevske vlasti za Matije Korvina, potom slabljenje Jagelovičke kraljevske vlasti, što usporedno slabi obranu Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Frankapani su primjer velikaške obitelji koja je prisiljena, u nemogućnosti da se sama djelotvorno nosi s tim prijetnjama, potražiti vanjsku pomoć, koju u frankapanskom slučaju predstavljaju Habsburgovci. Od prvih i slabijih veza s Habsburgovcima u drugoj polovici 15. stoljeća, odnosi dvaju obitelji u prvim desetljećima 16. stoljeća postupno dostižu svoj vrhunac. Bernardin i, posebno Krsto Frankapan, glavni su protagonisti sve jačeg pozicioniranja uz Habsburgovce, koje se ostvaruje vojnom službom i diplomatskim traženjem pomoći u obrani posjeda. Frankapanski primjer postupno preuzimaju i ostali hrvatski plemići pa Habsburgovci postaju glavna nada hrvatskih staleža u zaštiti od Osmanlija. Odnos Frankapana i Habsburgovaca postaje posebno značajan za Hrvatsko-Slavonsko Kraljevstvo u trenutku izbora novoga kralja sredinom 20-ih godina 16. stoljeća, kada se Frankapani, u liku Krste Frankapana, nalaze i u ulozi glavnih zagovaratelja izbora Ferdinanda Habsburškog za kralja, ali ubrzo i glavnih

28 Klaić, *Povijest Hrvata*, 100-102; Budak, Strecha, Kušelj, *Habsburzi i Hrvati*, 45.

29 Kruhek, *Knezovi Modruški*, 81-82.

pristaša Ivana Zapolje. Kratkotrajno sudjelovanje u građanskom ratu za ugarsko-hrvatsko prijestolje ostavilo je teške posljedice na Frankopane koji ostaju bez nasljednika i velikog dijela prijašnje moći, ali i na Hrvatsko-Slavonsko Kraljevstvo koje postaje puno lakša meta za osmanska osvajanja. Gledajući u cjelini, frankopansko vezivanje za Habsburgovce imalo je u konačanici negativne posljedice za prvospomenute, ali je onim drugim olakšalo put do prijestolja.

Bibliografija

Knjige i članci

- Budak, Neven, Mario Strecha, Željko Kušelj, *Habsburzi i Hrvati*, Zagreb: Srednja Europa 2003.
- Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku*, Zagreb: Leykam international i Barbat, 2007.
- Frankopan Modruški, Bernardin, *Govor za Hrvatsku (1522.)*, Studiju, prijepis i prijevod priredili Ivan Jurković i Violeta Moretti. Modruš: Katedra Čakavskog sabora Modruše, 2010.
- Kartelo, Andreja, „Bernardin i Krsto Frankopan“, Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1997.
- Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, sv. 4., Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1974.
- Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, sv. 5., Zagreb: nakladni zavod Hrvatske, 1974.
- Kruhek, Milan, „Bernardin Frankopan krčki, senjski i modruški knez – posljednji modruški Europejac hrvatskoga srednjovjekovlja, 1453. – 1529.“, *Modruški zbornik* Vol. 3 No. 3 (2009): 187 – 235.
- Kruhek, Milan, *Knezovi Modruški Bernardin i Krsto Frankopan – mačem i govorom za Hrvatsku*, Modruš: Katedra Čakavskog sabora Modruše, 2016.
- Šišić, Ferdo, „Izbor Ferdinanda I. hrvatskim kraljem.“, *Starohrvatska prosvjeta* Vol. 1 No. 1-2 (1927): 15 – 44.

SUMMARY

At the beginning of the 16th century, the Croatian noble family, the Frankapans, found itself, like the entire Hungarian-Croatian Kingdom, facing increasingly intense Ottoman invasions. In an effort to protect their possessions, the Frankapans could not count on the help of Hungarian-Croatian kings, whose power was weakening, but had to rely on their own strength and the help they could find in foreign rulers. Bernardin and Krsto Frankapan established strong ties with the Habsburgs in the early 16th century, in which they saw help in defending against the Ottomans. Frankapan-Habsburg relations would play a very important role in later political circumstances in the first half of the 16th century.

Keywords: Bernardin Frankapan, Krsto Frankapan, the Frankapans, the Habsburgs, the Ozalj's branch of the Frankapans